

La presència de l'absència

per Maria Albareda

Foto de Pere Monistrol.

En l'exemplar de "Quadern" nº 55 vaig llegir-hi un escrit de Josep M.ª Riu i Deniel. I en l'exemplar següent, només dos mesos més tard, hi havia la nova del seu traspàs.

Va sorprendre'm.

I vaig recordar.

I també vaig retrocedir...

Retrocedir en el temps: 50, 51, 52, 53 anys enrera...

Erem molt joves. Jo formava part d'una colleta de jovent arraconat a l'empar de persones més grans que tenien el seu Cercle al local de l'"Esbarjo", al carrer de les Planes, de la ciutat.

Quan l'escenari del local, dedicat a representar obretes de caire infantil, però que també agradaven als grans, no era ocupat per aquestes representacions, la majoria d'en Folch i Torres, nosaltres, la colleta, també fèiem allí les nostres festes: revetlles, comedietes i sainets, trossos de sarsueles, que tenien molt d'èxit. Tot plegat d'un encant senzill i casolà, car intèrprets i públic; tot era fornit d'elements de les mateixes famílies dels actants. Vull dir que entre tots, joves i grans, ho coïem i ens ho menjàvem.

Gairebé totes aquestes representacions les portava entre mans el pare d'en Josep M.ª Riu: el senyor Fermí, el qual tenia una traça especial en la conjucció de les coses de teatre. Ell es cuidava d'escollir les obres, d'assajar-les, preparar els muntatges i, en fi, era l'ànima i la vida d'aquell grup de jovent. Fins i tot ell mateix havia escrit alguns de les obres.

El Sr. Fermí era un bon home, i la seva muller una bona senyora, molt maternal.

Com és natural, si els fills eren amics

i feien colla, ho arribaren a ser també els pares. Pares i fills havíem fet bones fontades, a Can Puiggener, a Can Feu, a Togores... I si puc ser sincera sense haver-me d'enrojolar pel fet, ara incomprendible, de disfrutar plenament d'uns esbarjos tan senzills, diré que tots plegats ens sentíem profundament feliços i amb poca cosa en teníem prou. Era el fet d'estar junts, allò que ens complaïa. Entre l'"Esbarjo" i les sardanes, les fontades i les nostres primeres inquietuds culturals, els nostres joves anys transcorrien en l'enlluernament propi de la joventut.

A casa del senyor Fermí Riu hi havia dos xicots: en Josep M.^a, el gran, i en Joan, el més jove. Aviat, tot anant amb la colla, ens començarem aparellar segons les nostres particulars simpaties. En Joan era festós, simpàtic, alegre i bon noi. En Josep M.^a era bon xic més seriós i introvertit, i ens protegia. Ens mirava amb dolcesa i entendiment, i li fèiem gràcia. Ens seguia amb la mirada i el nostre festeig, per ell, era com un poema al viu, més clar que l'aigua. No ens estàvem d'utilitzar-lo per a transmetre recadets de l'un per l'altra, i li deixàvem llegir les poesies que ens dedicàvem l'un a l'altre, sense les quals una noia d'aquell temps no s'hauria considerat prou estimada ni cap xicot prou correspost.

Tant en Joan com jo teníem certs fums literaris, i arribàrem a escriure les bajanades normals amb molta de fe. Però en Josep M.^a ens superava en tot. Ens superava, però això no es veia a simple vista, perquè així com nosaltres érem bel·licosos i juganers, ell, tot i essent ben jove -podia tenir a frec dels 20 o 21 anys quan en Joan en tenia 18 o 19 i jo 16 o 17- ja es trobava bé dins del silenci, la meditació i el recolliment. Amb una broma ingènua i amical, sovint li deïem que per què no es feia frare.

Pensant-hi ara, sospito que més d'una vegada amb aquests mots devíem haver fregat una part molt sensitiva de la seva personalitat tan bellament controlada. Qui sap si aquest ja era el seu pensament. Profundament religiós, d'una religiositat menys i modesta, la idea de Déu idealitzat omplia tota la seva vida interior, en la qual no hi penetrava ningú.

Estic segura que ens va estimar profundament, a l'un i a l'altra. Feia

d'"home de seny" amb nosaltres i no alçava mai la veu, mai no perdia la calma, i tota la seva riquesa de persona profundament emotiva, forta com un doll xarbotant, anava de "cara endins". Res, per fora, no se li veia, llevat de la seva passivitat, el seu silenci i la seva serenitat.

Quan anàvem als aplecs, o a fer fontades, o a fer comèdia al nostre local o a algun poble veí, ens seguia la majoria de les vegades. Però mai no va formar part en les representacions. Era de la colla però no era de la colla. Estava al costat i al mig de tots, i n'era absent. Participava en l'alegria de la joventut amb aire de tolerància, com si allò no fos per a ell. No encaixava del tot. No s'engrescava mai. Callava quan hi havia discrepàncies i bullit, i a vegades desapareixia i no el vèiem més en tota la tarda. I a vegades passaven una colla de festes que no li vèiem el pèl.

Escoltava les nostres confidències, però mai no s'havia fet confident. Ens passava les nostres composicions a màquina, però mai no ens n'havia deixat llegir cap de les seves. I sabíem que escrivia, car alguna volta el seu germà li havia regirat faceciosament els papers. Però això li desagradava...

Com era, doncs, en Josep M.ª Riu? No sabia dir-ho, no podria assegurar-ho a consciència. Tot allò que acabo d'exposar són records extrets amb penes i treballs del racó més fons de la memòria, i és fàcil sortir-ne enganyat d'aquest procés. La memòria té jugades fortes d'oblit, però d'ella en queda sempre un sentiment, i aquest té una gran força.

Durant els primers mesos de la revolució, l'any 1936, un dia, en Joan, que treballava en una oficina del carrer de Sant Quirze, va plegar del treball a migdia i a casa seva ja no hi va arribar. No anà a dinar, ni a dormir, ni tornà al treball a la tarda. I mai més, ningú, no va saber d'ell, ni viu ni mort, ni el seu cos va aparèixer en cap racó de marge amb una bala al front o al pit.

Després de la guerra, que vaig passar a fora de Sabadell, encara em vaig apartar més de la ciutat i amb en Josep M.^a no vàrem creuar cap paraula ni ens vàrem veure mai més.

Jo m'he recordat algunes vegades d'ell. Ell de mi? No ho sé. Que cruel és el temps ¡Que cruel és la distància! ■